

De spanske soldaters oprør i Roskilde den 31. juli 1808

Af Mette Høj

I ét døgn i sommeren 1808 strejfede den europæiske storpolitik den stille provinsby Roskilde. Begivenhederne er senere blevet kendt som oprøret i Roskilde. Byens indbyggere var blot tilskuere til de voldsomme begivenheder, hvis aktører var de ca. 4.000 spanske soldater og deres franske officerer, der i en måneds tid opholdt sig i og omkring byen.

I det følgende vil baggrunden og selve begivenhederne, som de udspillede sig, blive beskrevet på grundlag af samtidige indberetninger og skildringer, såvel danske som spanske og franske.¹

Den storpolitiske baggrund

Efter at have fastholdt sin neutralitetspolitik gennem længere tid blev Danmark-Norge i 1807 inddraget i Napoleonskrigene. Den 16. august 1807 indledte englænderne den invasion af Sjælland, der førte til bombardementet af København og tabet af den danske flåde. Den danske kronprins Frederik (senere Frederik 6.) søgte støtte hos Napoleon. En dansk-fransk alliance blev indgået, og Danmark-Norge måtte tiltræde det franske krav om fastlandsspærring mod englænderne, dvs. alle markeder blev lukket for engelske varer. Frankrig ønskede blokaden udvidet til også at omfatte Sverige, men svenskerne nægtede, hvilket medførte, at Rusland som Frankrigs allierede erklærede Sverige krig i februar 1808. En krigserklæring, som få dage senere blev fulgt op af en tilsvarende fra Danmark-Norge.

Planen var, at en dansk hær støttet af et fransk hjælpekorps under ledelse af marskal Jean Baptiste Bernadotte (senere svensk konge under navnet Karl 14. Johan) skulle gøre landgang i Skåne, og Frederik 6. øjnede herved en mulighed for at tilbageerobre de gamle danske områder på den anden side af Øresund. Den franske hjælpehær, der havde kantonneret i Holsten, påbegyndte sin indrykning i Danmark den 2.

marts 1808. Det blev dog snart efter ordre fra Napoleon blot de spanske regimenter i den franske hær (Spanien var dengang i forbund med Frankrig), der kom til at udgøre avantgarden i Danmark og ikke de franske elitetropper.

Kejserens interesse for operationen mod Sverige mindskedes hurtigt. Allerede i april måned blev angrebet på Skåne betragtet som opgivet, men alligevel forblev Bernadottes styrker på dansk område og dermed også indkvarteret og underholdt på dansk bekostning! Det kan have indgået i Napoleons overvejelser at holde spanierne så langt fra hjemlandet som muligt, da han havde planer om at afsætte den spanske konge og i stedet indsætte sin bror, Joseph. Spanierne hørte desuden blandt de dårligst udrustede og uddannede styrker i Napoleons armeer, hvorfor det også var dem, franskmændene bedst kunne undvære på de europæiske slagmarker. Det er således karakteristisk, at de franske elitetropper blev holdt i Flensborg, hvorfra de hurtigt kunne deployeres (indsættes) på det europæiske kontinent.

Overførsel af spanske tropper til Sjælland

Da den ca. 15.000 mand store spanske styrke rykkede ind i Danmark, forblev hovedparten i Jylland og på Fyn under ledelse af den spanske markis de la Romana. Kun to regimenter blev sendt videre til Sjælland. De to enheder, som Bernadotte i maj måned tilbød Frederik 6. at blive overført, var infanteriregimenterne Asturias, der stammede fra Nordspanien, og Guadalajára, der kom fra egnen vest for Madrid - i alt godt 4.000 mand samt træn og non-kombattanter. Denne spanske styrke kom under ledelse af den franske brigadegeneral F.N. Fririon, men underlagt den danske konges kommando.

Den 28. maj 1808 afsendte Bernadotte sin instruks til Fririon *"Efter at Deres Majestæter Kejseren og Kongen har besluttet, at en afdeling af mit armékorps skal rejse til Sjælland for at forsvare denne ø i samarbejde med den danske hær, har jeg ment ikke at kunne vælge nogen bedre general end Dem til at kommandere dette detacherede korps."*²

Den oprindelige plan var således ændret: det, der skulle have udgjort en fransk-spansk avantgarde beregnet til et angreb på Sverige, var nu

Spanske soldater fra forskellige regimenter. Grenadererne bar høje bjørneskindshuer med fint broderede "poser" i regimentsfarverne. I midten to regimentstømmere. Grenaderen yderst til venstre er fra regimentet Guadalajára, som bar hvide uniformer med røde rabatter (brystopklapninger) og ærmeopslag. Fra serie om de spanske soldater af Christoph og Cornelius Subr, Hamburg 1808. Museet på Koldinghus.

reduceret til en mindre hjælpestyrke til forsvar af Sjælland ved en eventuel engelsk-svensk landgang!

Oprindeligt skulle de to regimenter, i alt seks bataljoner, have været forstærket med både en eskadron dragoner og et artilleri bestående af et batteri på seks feltkanoner, hvilket dog aldrig blev effektueret. Efter modtagelsen af ovennævnte instruks bad Fririon om, at mindst en fjerdedel af den sjællandske styrke kom til at bestå af franske soldater, men ønsket blev afvist. Foruden sine to adjutanter fik Fririon kun fem franske officerer med sig i stabstjenesten.

Afskibningen af regimenterne over Storebælt, der vanskeliggjordes af de engelske skibes tilstedeværelse og derfor måtte foregå om natten, blev påbegyndt midt i maj måned, hvor størstedelen af regimentet Asturias under ledelse af den spanske oberst Delevielleuze blev sejlet over den 17. og 24. maj dels fra Kerteminde, dels fra Nyborg. Regimentet Guadalajára ankom på samme tid til Fyn efter allerede i Horsens at have haft *"blodige affærer med de Franske. 3 døde og en Mængde Saarede."*³ Dele af regimentet blev i små grupper fragtet over bæltet midt i juni ligeledes fra Kerteminde, mens den resterende del af styrken først stødte til sidst på måneden med afskibning fra Langeland. Fririon selv blev natten mellem den 19. og 20. juni sejlet til Lolland og ankom dagen efter til København for at mødes med kongen. I første omgang fordeltes indkvarteringen af soldaterne i byerne Slagelse, Ringsted, Sorø og Roskilde.⁴

Bernadotte havde dog ønsker og planer om at holde tropperne på Sjælland samlet og fortsatte i nævnte instruks *"...Det er Kejserens ønske, at de tropper, der står under Deres kommando, skal optræde samlet og aldrig skilles... Dersom fjenden skulle foretage landgang på Sjælland, ville det utvivlsomt være så nær ved København som muligt; det forekommer mig derfor, at et korps ville være fordelagtigt placeret i Roskilde; det ville desuden have den fordel at befinde sig i centrum og kunne styre mod den første landgang, hvad enten den fandt sted i Kjøge Bugt eller ad Issesøen [Iseffjorden] ..."*⁵

I begyndelsen af juli måned samledes alle de spanske soldater da også i og omkring Roskilde.

Bistrupgård vest for Roskilde, hvor der i juli måned 1808 blev udstykket lejr for tre spanske bataljoner. Roskilde Museum.

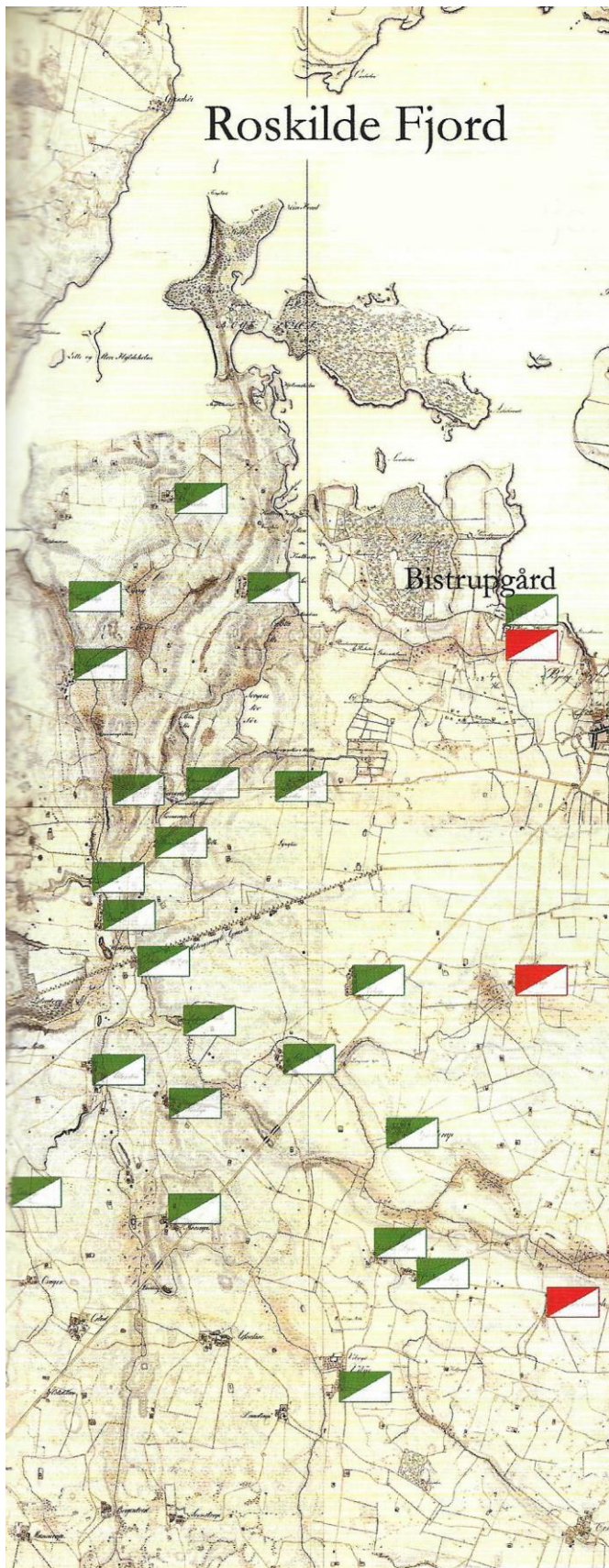
Lejr og indkvartering omkring Roskilde

På kongens ordre blev der i juli måned udstykket en lejr til omtrent halvdelen af den spanske styrke, da det på grund af høsten ikke var muligt at etablere plads til flere.⁶

Lejren kom til at ligge på Bistrupgårds jorder umiddelbart vest for Roskilde, hvor i dag Sankt Hans Hospital ligger. Soldaterne fra 3. bataljon af Asturias samt 2. og 3. bataljon af Guadalajára rykkede her til under ledelse af den spanske oberst Martorel. Ud over lejren blev de øvrige tre bataljoner indkvarteret som følger:⁷

2. bataljon af regimentet Asturias lå i kantonnement i landsbyerne vest og sydvest for Roskilde.
 1. kompagni i Herslev, Kattinge, Trællerup og Gevninge.
 2. kompagni i Svogerslev, Kornerupgård, Kornerup, Store og Lille Mølle, Lejre by og Lejre Mølle.
 3. kompagni i Glim, Asserup by og mølle, Øm, Allerslev, Blæsenborg og Tokkerup.
 4. kompagni i Kirke Syv, Højby, Rorup, Øster Syv, Gøderup og Vibygård.

1. bataljon af regimentet Guadalajára lå i kantonnement i landsbyerne syd og sydøst for Roskilde.
 1. grenaderkompagni lå i Roskilde (formodentlig Roskilde landsogn), Tune og Snoldelev.
 2. grenaderkompagni i Vindinge, Reerslev og Stærkinge.
 1. musketerkompagni lå i Øde Hastrup, Darup, Kamstrup og Tjæreby.
 2. musketerkompagni lå i Skalstrup, Brordrup, Ramsømagle, Gadstrup og Salløv.

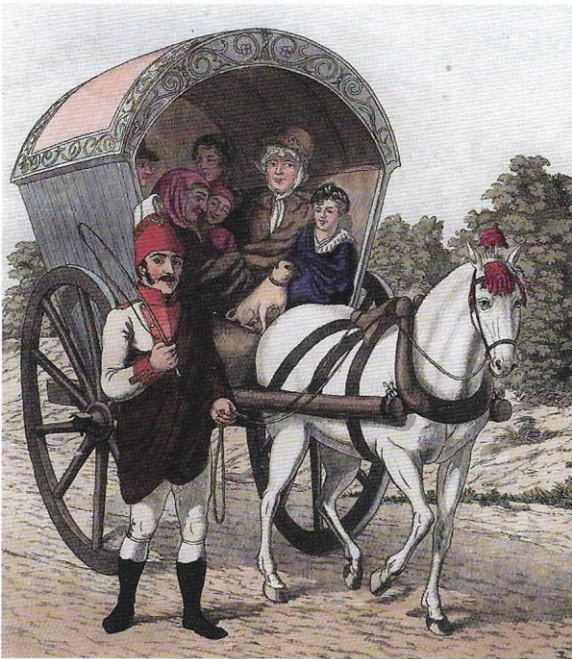

Generalkvartermesterstabskort fra o. 1820, hvorpå de spanske soldaters placering er indtegnet: Asturias indkvarteret i Roskilde og i landsbyerne vest og sydvest for byen (grøn) og Guadalajára i landsbyerne syd og sydøst for byen (rød). Derudover lå tre bataljoner i lejr ved Bistrupgård vest for Roskilde.
Illustration Cille Krause.

Indkvartering i Roskilde

Den sidste bataljon, 1. bataljon af Asturias, indkvarteredes med sine ca. 800 soldater i Roskilde by. Som danske pladskommandanter blev kaptajn von Heinen og kaptajn F.J. d'Origny udpeget; derudover bestod kommandantskabet af 6 løjtnanter, 6 underofficerer og 24 menige fra Danske Livregiment.

Som det var sædvane på dette tidspunkt, foregik indkvarteringen privat hos byens borgere. Kasernebygninger fandtes ikke uden for København. Bestemmelserne vedr. indkvarteringen var fastlagt i særlige indkvarteringsreglementer, og byens magistrat og pladskommandant udpegede de såkaldte kvarterværter, der ikke blot skulle stille bord og seng til rådighed, men også bespise de indlogerede soldater. Udgifterne hertil blev efterfølgende fordelt på alle byens indbyggere, således at de, der havde indkvartering in natura, fik deres udgifter dækket.

Hæren var et omrejsende samfund, og til hærens bagtrop hørte koner og børn. Både soldater og officerer medbragte ofte familie.

Forrest en menig fra regimentet Guadalajára. Fra serie om de spanske soldater af Christoph og Cornelius Subr, Hamburg 1808. Museet på Koldinghus.

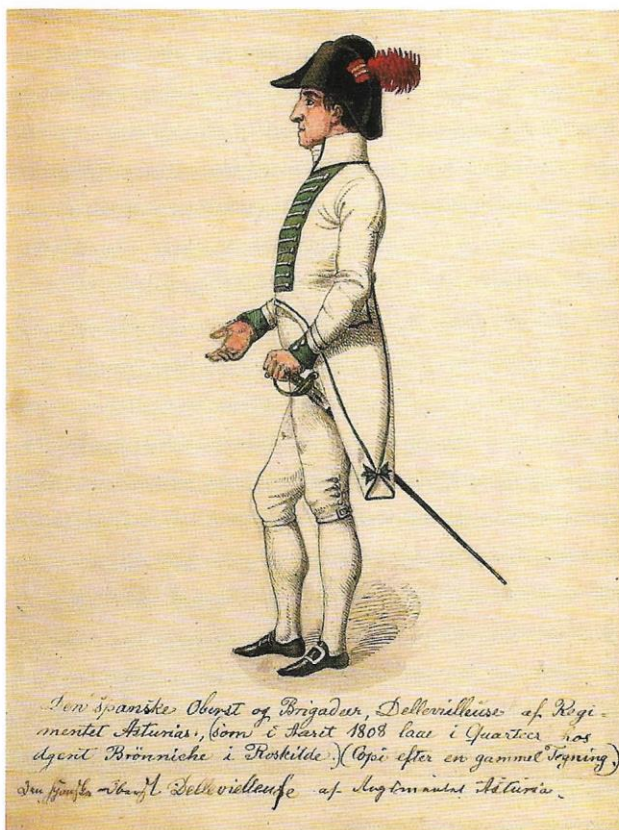
Den omfattende indkvartering må have betydet en tung økonomisk byrde, og soldaterne i byen har sammen med bataljonerne ved Bistrupgård og i de nærliggende landsbyer sat præg på dagliglivet. Selv om Roskilde hørte til blandt de tre største byer på Sjælland, havde den blot omkring 1.800 indbyggere - altså kun godt dobbelt så mange som antallet af indlogerede soldater, og det kan være svært at forestille sig byen huse et så stort antal.

Her i begyndelsen af 1800-tallet kunne Roskilde slet ikke udfylde de fysiske rammer fra byens storhedstid i middelalderen. I sin beskrivelse af byen fra midten af 1700-tallet karakteriserer provst Meyer den da også med ordene "... thi, naar Domkirken og nogle Huuse undtages [...] er et maadeligt Landsbye-Sogn større og bedre."⁸

Kun enkelte huse skilte sig ud: de store købmandsgårde, apoteket, et sukkerhus og mest iøjnefaldende Det Kongelige Palæ, som Christian 6. i 1733-36 havde ladet opføre umiddelbart øst for domkirken. Når byen alligevel markerede sig i forhold til andre sjællandske købstæder, skyldtes det, at domkirken siden reformationen var kongehusets begravelseskirke, og at Roskilde trods sin størrelse var et vigtigt administrativt centrum, en embedsmands- og skoleby med amtmand, domprovst, herredsfogder samt rektor og lærere ved katedralskolen.

Da de spanske tropper ankom til Roskilde, blev Det Kongelige Palæ indrettet til militært hovedkvarter. Det var her, de danske pladskommandanter boede sammen med officerer fra den franske stab: general Fririon med kammertjener, kok og to adjutanter, officererne Laloy og Marabail, oberstløjtnant Guardia og artillerikaptajn Gardet - alle med tjenestefolk.⁹ I modsætning til spanierne var det ikke tilladt de franske officerer at medbringe kone og familie. Leder af lejren uden for Roskilde, spanieren Martorel, havde foruden sin kone også tre voksne døtre med. Disse har dog formodentlig alle været indkvarteret på Bistrupgård.

Asturias' chef, den 74-årige spanier Delevielleuze, blev indkvarteret i en af byens største købmandsgårde hos købmand Jacob Brønne i Algade (i dag Djalma Lunds Gård). Andre officerer indkvarteredes i gæstgivergården Prindsen i Algade og Postgaarden i Skomagergade. Soldaterne fra bataljonen logerede rundt om i byen, ofte en 10-12

*Jacob Kornerup:
 Tegning af spansk
 officer, der ifølge
 Kornerups tekst fore-
 stiller den 74-årige
 oberst Delevilleuze,
 chef for regimentet
 Asturias. Han døde
 o. 1815 i Frankrig.
 Roskilde Museum.*

mand i de større købmandsgårde hos familierne Kornerup, Borch og Brønnicke, og 2-5 mand hos de mindre håndværksmestre.

Provst Daniel Smith beskriver i sine erindringer oplevelserne under den spanske indkvartering og fortæller, at han, der dengang underviste på latinskolen, først havde en "uforskammet, men naragtig spansk Officer" boende, der dog snart flyttede af skræk for, at domkirkens tårne ville styrte ned. Derefter en "Regimentsquartermester en ægte Canonicus [kannik]", som han kunne tale latin med. Som lazeret for de syge blev den middelalderlige Sankt Ibs Kirke, der siden midten af 1600-tallet havde ligget hen som ødekirke, taget i brug.

Forholdet til lokalbefolkningen

Roskilde var på ingen måde ukendt med indkvartering af soldaterenheder. Siden 1778 havde byen huset en garnison husarer på ca. 160-180 mand.¹⁰ Husarerne havde dog midlertidigt forladt Roskilde og lå i kantonnement i Græsted for at forsvare Nordsjællands kyster og Frederiksværk med dens våbenfabrikker. Først i 1809 vendte de tilbage til Roskilde.

Under deres fravær modtog byen altså nye "gæster" – de mere eksotiske spaniere, som fik et særligt eftermæle i lokalbefolkningens bevidsthed. Kunstmaleren og lokalhistorikeren Jacob Kornerup (1825-1913) har i sin bog "Roskilde i gamle Dage" viet et kapitel til denne

Spansk soldat pulser på den for danskerne ukendte papircigar – en hjemmerullet cigaret. Fra serie om de spanske soldater af Christoph og Cornelius Suhr, Hamburg 1808. Museet på Koldinghus.

begivenhed i byens historie bl.a. gennem ældre Roskilde-borgeres mundtlige beretninger til ham. Han beskriver forholdet til lokalbefolkningen som afslappet, og at det *"efter Omstændighederne ikke kunde være bedre. Folkene opførte sig i det hele udmærket, vare ædruelige og gavede ingen Grund til Klage. Kun var man bange for deres Papircigarer [cigaretter], som de kastede allevegne og som kunde være brandfarlige nok. Ejendommeligt for de spanske Krigere var deres store Kjærlighed til smaa Børn, som de endelig vilde have paa Armen og Kjæle for. Til Drengene satte de sig strax i et venskabeligt Forhold, som snart vandt dem disses Hengivenhed. Med Sønner af deres Værter ved Haanden spaserede de ud til Kammeraterne i Lejren, og man forstod hinanden prægtig."*¹¹

Også Daniel Smith nævner det gode forhold mellem latinskolens elever og soldaterne, der *"legede heller som Børn med Skolens Disciple og lærte dem at kaste med Discos og springe Buk. De undlod aldrig, naar de kunde, at møde paa Kirkegaarden paa Drengenes Legetid, og naar jeg ... klappede Drengene ind, bade de saa hjerteligt om et Quarters Tid endnu. Men da de vilde lære Drengene at bevæge sig som en levende Pyramide, maatte jeg sætte mig imod denne farlige Spads."*¹²

Forplejningen udgjorde et problem for flere af soldaterne, der ikke havde smag for den danske mad. Kornerup beskriver med humor, hvor fortvivlet hans bedstemor, madam Brønne, var, når oberst Delevielleuzes kok bemægtigede sig hendes køkken og *"bagte Hvedebrød, stegte Høns i Olie eller tilberedte Salater i Olie... at de til de Indfødtes Forargelse samlede Snegle – maaske de store hvid-graa – stegte og spiste dem."*¹³

"en streng og ensartet disciplin"

Bernadottes instruks til Fririon om behandlingen af de spanske soldater var udførlig og relativ hård, hvilket kan forklares ved, at der tidligere havde været problemer mellem den franske ledelse og de spanske soldater. *"De spanske Tropper er tapre og lette at føre; de er ædruelige og udholdende. De vil sørge for, at soldaterne får alt, hvad de har ret til at forlange, og de vil opretholde en streng og ensartet disciplin. De vil især forbyde officererne i ord eller handlinger at mishandle nogen underofficer eller soldat, og De vil lade enhver soldat, der lader hånt om sine officerers ordrer eller autoritet, dømmes efter de spanske loves bogstav; den spanske*

soldat kræver at blive straffet uden hensyn, han elsker de chefer, der forener retfærdighed med megen fasthed.”¹⁴

*Francois-Nicholas Fririon
(1766-1840).*

*Blot 16 år gammel lod
Fririon sig herved til den
franske hær, hvor han under
Napoleons regeringstid deltog
i stort set alle felttog fra
1805-1811.*

*I 1809 udnævntes Fririon til
divisionsgeneral og baron af
kejserriget. Han endte sin
karriere som kommandant
for krigsinvalidinstitutionen
les Invalides i Paris.*

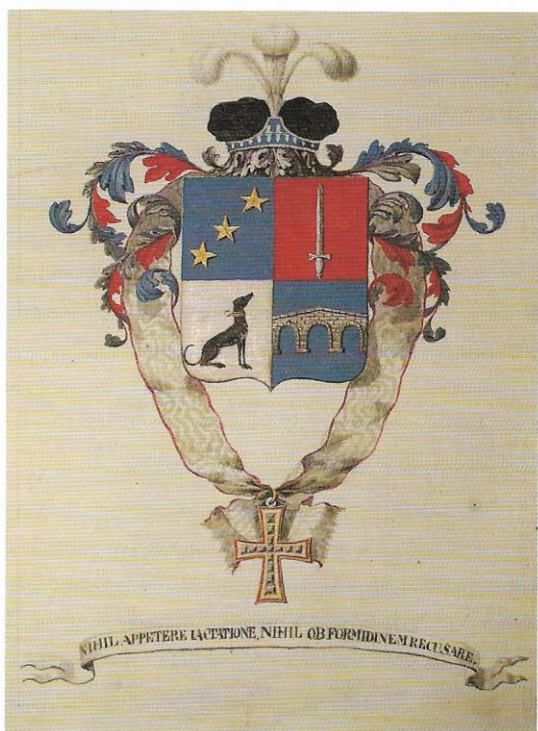
*Bibliothèque nationale de
France.*

De spanske soldater var efter franske forhold ikke særligt veltrænede, og Fririon skulle under opholdet i Roskilde samle tropperne og indøve "de enkleste manøvrer i vor forordning og dem, der er mest nyttige i krig." Hver dag samledes de spanske enheder derfor også i lejren ved Bistrupgård for at lære det franske eksercerreglement under overværelse af Fririon: to timer om formiddagen med underofficererne og tre timer om eftermiddagen med afdelingerne i deres helhed.¹⁵

"Det er ikke noget let Stykke Arbejde, kan jeg forsikre Dem" skrev Fririon den 22. juli til en slægtning, "at faa gamle Vaner udryddede og nye antagne, at tale til Folk, hvis Sprog jeg ikke forstaar, at forklare en og

samme Ting ti Gange, at instruere Officerer, af hvilke nogle ikke synes om at staa i Lære, at rette paa den i Hast besørgede Oversættelse af vort Reglement, - det er mine daglige Forretninger. Soldaterne er lærvillige og Taalmodige nok, men af og til bliver nogle af Officererne kede af det; jeg lader som jeg ikke ser det, og de har ikke noget at klage over, da jeg altid selv er til Stede.”¹⁶

Ifølge Fririons egne beretninger søgte han på forskellig vis at knytte de spanske officerer til sig ved dagligt at byde dem til middag,¹⁷ og "... lejren havde mere karakter af et forlystelsessted for kongefamilien og for hoffet end en egentlig militærlejr. Parader, spil, banketter og baller var i virkeligheden, hvad man brugte hele tiden på i den spanske lejr," skrev en spansk kaptajn i regimentet Guadalajára, de Llanca, senere om sit ophold i Roskilde.¹⁸

Den 7. februar 1809 blev Fririon dekoreret med Dannebrogordenens storkors af den danske konge Frederik 6. Hans våbenskjold findes i Ordenskapitlet i København. Hans valgspog var "Nihil appetere iactatione, nihil ob formidinem recusare." (Ikke at stræbe efter noget på grund af forfængelighed, ikke at afvise noget på grund af frygt).
Foto Flemming G. Rasmussen.

Fririon opnåede efter eget udsagn forbedringer med styrken. I en rapport til Bernadotte den 1. august skrev han: *"Indtil denne dag havde jeg ikke haft andet end temmelig tilfredsstillende rapporter om de spanske tropper, at sende til deres Højhed. Jeg havde ikke haft et eneste tilfælde af lydighedsnægtelse at beklage mig over - og jeg havde netop lidt efter lidt opnået en tydelig forbedring ved deres påklædning og fremskridt i deres instruktion."*¹⁹

"...død over Napoleon"

I maj måned - mens de spanske tropper stod i Danmark - indsatte Napoleon ved et kup sin bror, Joseph, som konge over Spanien, hvilket førte til opstande i den spanske befolkning.

Napoleons magtovertagelse i Spanien betød, at Bernadotte den 22. juli befalede, at de spanske tropper i Danmark skulle aflægge troskabsed til kong Joseph med råbet *"Leve kong Joseph Napoleon 1. af Spanien."*²⁰

Lørdag den 30. juli overbragtes ordren til Fririon, der straks indberettede den til Frederiks 6. Samtidig ansøgte han om tilladelse til at udskænke en ekstra ration *"d'eau-de vie"* (brændevin) til de spanske soldater umiddelbart inden edsafleggelsen, der var planlagt afholdt den følgende dag - efter søndagsmessen. Kongen bifaldt ønsket med ordene *"Vi er meget tilfreds med en sådan lejlighed til at kunne gøre noget godt for Deres tropper."*²¹ Oberst Delevielleuze, der også var blevet underrettet, anmodede dog om mere tid for at forberede soldaterne, og Fririon skrev til Bernadotte: *"Han lovede mig at gøre det på mandag, således at han havde tid til at forberede stemningen, hvoraf størsteparten forekom ganske villige, men hvoraf en del dog forekom ubeslutsomme."*²² Hele ceremonien blev derfor udsat til mandag morgen - den 1. august kl. 8.00 i lejren ved Bistrupgård, hvor alle seks bataljoner ville være forsamlede.

Mens edsafleggelsen var blevet gennemført under forholdsvis rolige forhold blandt soldaterne i Jylland og på Fyn, kom søndagen i Roskilde til at forløbe helt anderledes dramatisk.

Selv om Bernadotte havde søgt at holde oplysningerne om opstandene i Spanien hemmelige ved bl.a. at tilbageholde alle breve fra

Soldaterne fra regimentet Asturias bar hvide uniformer med grønne rabatter og opslag. Yderst til venstre en musketer fra dette regiment. De øvrige musketerer er fra regimenterne Guadalajára (nr. 3 med ryggen til) og Princesa. Fra serie om de spanske soldater af Christoph og Cornelius Suhr, Hamburg 1808.

Spanien til de spanske soldater og forbyde engelske aviser, havde rygter dog bredt sig blandt soldaterne. Både "Kjøbenhavnske Tidender" udgivet af brødrene Berling og det københavnske blad "Dagen" havde bragt efterretninger om begivenhederne i Spanien.²³ Bernadotte havde gentagne gange beklaget dette over for Frederik 6., som da også forbød "saadanne Artikler... som kunne være anstødelige for de venskabelige og med Allehøjstsamme allierede Magter."²⁴

Også general Fririon havde over for Bernadotte bemærket, at flere spanske soldater var urolige og eventuelt kunne have fået efterretning om begivenhederne i Spanien, og som svar herpå skrev Bernadotte tilbage: "Det er mig meddelt, at flere af Officererne i den spanske Division har faaet sendt løgnagtige Breve fra Oprørspartiet; sørg for at paavirke dem imod saadanne Løgnehistorier og fortæl dem, at de sidste Nyheder, jeg har modtaget fra Kongen, ere i højeste Grad tilfredsstillende... Jeg beder Dem passe godt paa, at engelske Agenter ikke sætte sig i Forbindelse med de Dem underlagte Tropper".²⁵

Brevet er dateret den 1. august – men da var oprøret i Roskilde allerede i gang.

Søndag den 31. juli startede fredeligt med katolsk gudstjeneste i Palæets gård. Domprovstens datter, Lucie, overværede det hele fra en "lille Gaard" i det nordvestre hjørne op mod domkirken. Præsten stod øverst på indgangstrappen til hovedbygningen, og gården var fyldt med soldater. Officererne og deres koner mødte op elegant klædt i dragter af fløj, silke, guld og sølv. Damerne sad i to rækker ved hovedindgangen, og "naar der skulde knæles, og naar de skulde staa op, gik de alle som trukne paa en Snor i Takten af den dejlige Musik, de havde."²⁶

I løbet af dagen bredte der sig en anspændt stemning blandt de spanske soldater ved rygget om den forestående edsafleggelse. Flere erklærede, at de ikke ville aflægge eden og følte sig samtidig krænkede over, at Fririon havde villet bestikke dem med brændevin.

Rådhuset i Roskilde, 1832.

Udsnit af skydeskive der viser området omkring byens rådhus og torvet, hvor soldaterne i Roskilde modtog ordren om edsafleggelse, og hvor oprøret begyndte. Roskilde og Omegns Fugleskydningsselskab. Foto Flemming G. Rasmussen.

Ved appellen på Rådhusstorvet søndag aften mødte de indkvarterede soldater i Roskilde derfor – mod reglerne – bevæbnede. I samme øjeblik det blev meddelt, at edsaflæggelsen skulle finde sted den følgende dag, brød opstanden løs, og Roskilde og Roskildes borgere oplevede, hvad der mest af alt lignede et mytteri. *”Det er umuligt at forklare den udbredte ophidselse, som denne ordre skabte, og den vrede, der bemægtigede sig disse spanieres sind, og som spredte sig med en elektrisk hurtighed...”* skrev et spansk øjenvidne Santiago Miguel.²⁷ Foruroliget forsøgte Delevielleuze at blæse til orden og pålagde dødsstraf for alle, der opholdt sig på gaden, men soldaterne skød med deres geværer op i luften og satte kursen mod Palæet, hvor den franske generalstab opholdt sig. Den spanske officer, kaptajn Antonio Aldao, beskrev senere, hvordan disse skud var *”signalet, der alarmerede hele vores lejr [ved Bistrupgård] om, at tropperne skulle gribe til våben, hente fanerne og alle i samlet flok marchere mod torvet for at mødes med de øvrige, mens vi råbte: Længe leve Fernando den Syvende og Død over Napoleon.”*²⁸ Et par officerer forsøgte at afholde spanierne i lejren fra at tage til Roskilde. *”Hr. Marty, spansk oberstløjtnant ... [der] ville forhindre tropperne i at tage deres våben, blev angrebet af stenkast. En grenader fra Guadalajára frelste ham ud af hænderne på den rasende hob...”*²⁹ (Juan Marty var attachet Fririon som tolk under de daglige øvelser). Det lykkedes chefen for Guadalajaras 2. bataljon at holde sine soldater tilbage *”på en så rørende måde opfordrede [han] dem til ikke at vanære ham, at hans iver endelig blev kronet med succes, medens de to andre bataljoner [3. af Guadalajára og 3. af Asturias] løb mod byen, idet de slog på trommer og med udfoldede faner.”*³⁰

Den danske pladskommandant kaptajn d’Origny talte både fransk og spansk flydende og var derfor i stand til i de følgende timer at yde en særlig indsats for at dæmpe gemytterne og forsøgte sammen med Delevielleuze at berolige spaniolerne. D’Orignys indsats kan følges i de dagbogsoptegnelser, han kort efter begivenhederne nedskrev – en indsats han senere blev belønnet for med et fransk ridderkors.³¹

Da de spanske soldater løb ned mod Palæet blev den franske adjutant kaptajn Poncot, der var blevet sendt ned på torvet af Fririon, straks omringet af spanske grenaderer. Han blev trængt op mod et

Oberst Frederik Julius d'Origny (1774-1838) var pladskommandant i Roskilde under de spanske troppers ophold. I 1825 modtog han efter indstilling fra den franske general Fririon ridderkorset af æreslegionen for sin modige optræden under oprøret i Roskilde. D'Origny havde tætte forbindelser til kongehuset, hvor dronning Juliane og arveprins Frederik var hans faddere. Efter krigen knyttedes han til garnisonen i København og blev i 1826 udnævnt til oberst. Efter Krigshistoriske Tidsskrift 1985.2.

plankeværk og angrebet med geværkolber. Det lykkedes d'Origny at lægge sig imellem og et kort øjeblik aflede spaniernes opmærksomhed, så adjudanten kunne redde sig ind ad Palæets hoveddør. *"Jeg er lige blevet taget i kraven, nær ved porten til Palæet, af en spansk soldat og omgivet af adskillig andre, som ville slå mig med geværkolbeslag, men hr. d'Origny trak sin sabel for at befri mig, og jeg løb meget hurtigt herhen, fordi man forfulgte mig."*³²

Hurtigt blev Palæet herefter omringet, og gården fyldt med ophidsede spaniere, der råbte og skreg og skød op i luften. Fririon, der fulgte optrinnet fra sit logi i hovedbygningen, forsøgte at berolige soldaterne ved at smide pengestykker ned til dem! Naturligvis blev soldaterne endnu mere rasende, og der blev affyret skud mod vinduerne.³³ Soldaterne fortsatte ifølge et spansk øjenvidne *"med rabalder og skrålen, med revolutionens forvirring og uro, der med hele sin kraft vendte sig mod franskmændene og krævede højlydt død over dem, der befandt sig derinde."*³⁴ *"Hvad er det mon de vil",* udbrød Fririon uden at have opfattet alvoren.

"Dræbe Dem. Hr. General" svarede amtmandens 22-årige søn William F. Treschow, der opholdt sig på Palæet og oplevede oprøret på nærmeste hold.³⁵

Under hele postyret havde de to franske løjtnanter, Marabail og Laloy, været ude at spadserere, men blev på deres vej tilbage underrettet om oprøret. "Ah foutre! [fandens også]. Generalen" udbød Marabail og satte i løb hen mod sideindgangen til Palægården, men straks de var kommet indenfor, blev de overfaldet. Løjtnant Laloy blev "... forslået og blodende efter slag af geværkolber og bajonetstik, hvoraf hans krop var

Udsnit af Ehlers kort over Roskilde 1790 med markering af domkirke, palæ og torv, hvor tumulterne udspandt sig den 31. juli 1808.

dækket”³⁶ reddet ind gennem et åbentstående vindue af Delevielleuze, der opholdt sig hos Fririon. *”Åh de slyngler! De har gennembanket mig med slag. Jeg kan ikke mere. Min krop er fuldstændig ødelagt af slag med geværkolber. Jeg er meget bange, hvad angår den stakkels Marabail.”*³⁷ Og frygten var begrundet. Marabail var blevet såret af to skud og et dybt bajonetstik i brystet. Han blev liggende døende i gården *”afklædt lige til Skiorten og Benklæderne langs Strømperne.”*³⁹

Marabails død

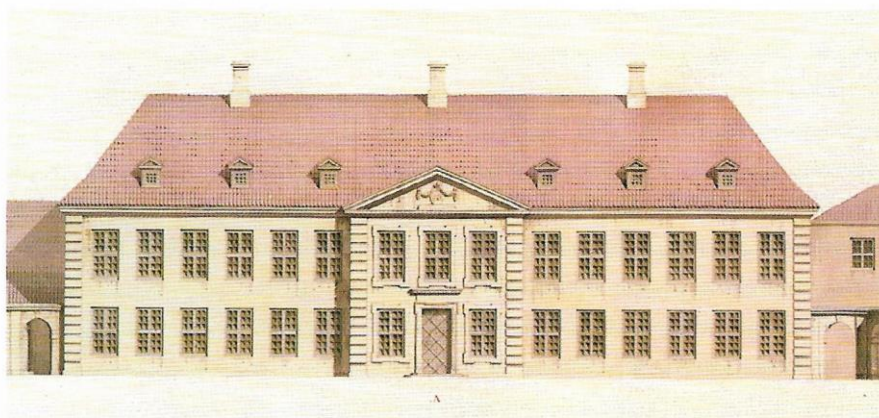
Da der endelig blev ro i Palæet senere på aftenen, blev den dræbte Marabail på ordre fra pladskommandant von Heinen lagt ind i et af Palæets forværelser og dagen efter ført til København, hvor han fik en ”officiel” begravelse fredag den 5. august. Kongen har formodentlig med denne gestus villet tilgodese den franske part i sagen. Frederik 6.s ordre til kommandanten i København lød:

*”Den franske Officer, som i Gaar Aftes er ihjelslagen i Roskilde af de spanske Soldater, haver Vi besluttet, at han skal begraves her med militær Honneur, og desaar-sagen befalet Pladskommandanten i Roskilde at sende Liget i en bedekt Vogn her til og aflevere det til Dig, og da er det Vort Ønske, at du lader ham hæderlig klæde i Ligklæder samt give en anstændig Ligkiste, og derefter skal han begraves militær Honneur som Kaptajn, og et sluttet Grenaderkompagni skal kommanderes til denne hans Begravelse....”*³⁹

I følget deltog bl.a. prinserne af Hessen, der begge var generaler i dansk tjeneste, samt de i København værende generaler og stabsofficerer, ligesom mange indbyggere i København indfandt sig af sig selv.

En måned senere - i dagene den 1.-3. september - blev på foranledning af amtmand Treschow afholdt politiforhør i Roskilde om Marabails død. Blandt de indkaldte var madam Rosenkilde, der var kvartervært for den franske løjtnant. Hun havde ikke selv været til stede på Palæet og kunne derfor ikke komme med yderligere oplysninger, men fortalte i forhøret, at løjtnantens spanske tjener om aftenen havde indfundet sig og taget hans støvler. *”Senere om Natten var Tieneren atter kommet i Følge med flere spanske Soldater formodentlig Kl. mellem 12 og 1 og havde da borttaget alt Løjt. Marabails Tøi, som ikke var i en liden Kuffert, der tilhørte Dep. [madam Rosenkilde].”*⁴⁰

D'Origny forsøgte gentagne gange sammen med sine danske kolleger at rydde Palægården og genoprette ro og orden, men hver gang det lykkedes, strømmede nye spaniere til og affyrede skud mod Palæets vinduer. *"Endnu en Gang lykkedes det mig at gjøre Gaarden ryddelig, men som jeg kom til Porten, mødte jeg en stor Del Soldater som med Fanerne kom fra Lejren. Rasende kastede de Fanerne, som om det var Helgenbilleder, og Alle styrtede paa Ny ind i Gaarden. Da var Kl. henimod 9½."*⁴¹

Det Kongelige Palæ som blev centrum for spaniernes oprør. Farvelagt tegning fra o. 1840. Foto Rigsarkivet, De Rosenbergske Mapper 62, nr. 28.

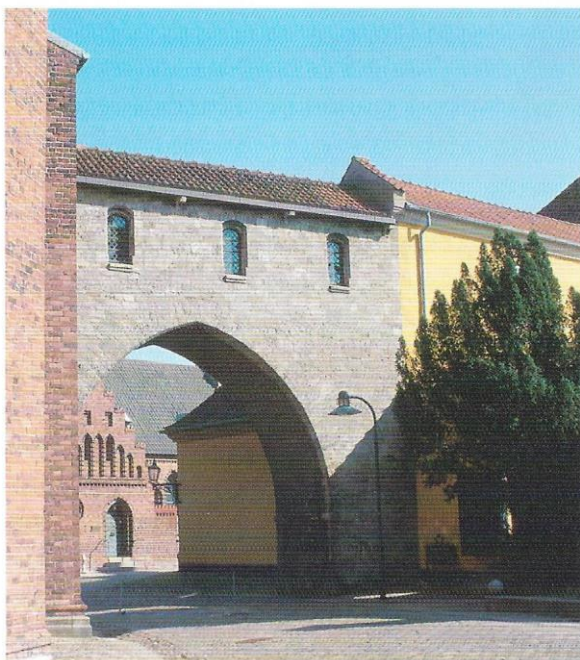
På d'Orignys forslag lod Delevielleuze den spanske generalmarch slå gennem Roskildes gader, og flere trak sig tilbage, men mange – hovedsagelig fra 3. bataljon af Guadalajára – besluttede at drage til København, overgive fanerne til kongen og stille sig under hans kommando, *"... vore mænd ... tog ruten mod København i blussende harme. Selv vi officerer kunne ikke dæmpe dem, selv om vi behandlede dem som brødre."*⁴²

På vej ud af byen blev soldaterne standset af deres regimentschef Martorel, der overtalte dem til at opgive deres forehavende og vende tilbage til lejren. Ved 22-tiden var roen genoprettet, men ifølge

Antonio Aldao holdt tropperne ”sig bevæbnede hele natten i lejren. Man havde intet ønske om noget hvil, som de behøvede så meget. Man holdt vagt over fanerne og etablerede adskillige forposter, for ikke at blive overraskede.”

Franskmændene smugles ud af Roskilde

Ad en bagdør lykkedes det d’Origny kl. 22.15 at slippe ind til general Fririon og hans officerer på Palæet. Da man frygtede, at spanierne kunne sætte et nyt angreb ind den følgende dag, bragte man franskmændene i sikkerhed – i første omgang i domkirken. Det skete ad Absalonsbuen, der fra de kongelige gemakker på 1. sal i Palæets hovedbygning førte direkte over i kirken. Så snart de var kommet ind i korridoren, blev der skudt op mod vinduerne, dog uden at nogen blev ramt. Umiddelbart efter hørtes glædesråb i gården. D’Origny havde nemlig spredt det rygte, at Fririon var blevet dræbt, og hovedparten af

Absalonsbuen blev opført i 1200-tallet og førte oprindeligt fra domkirken over til den daværende bispegård. Da bispegården blev nedrevet og Palæet opført i 1733, bibeholdtes gennemgangen. Foto Flemming G. Rasmussen.

spanierne forlod derefter området med undtagelse af enkelte spanske vagtposter.

I bedste Hollywood-stil blev der smuglet danske militæruniformer ind i kirken, og lidt over midnat lykkedes det Fririon med fire franske officerer forklædte som danske soldater at slippe forbi vagterne. Anført af deres danske redningsmænd slap de til fods ud af Roskilde og fortsatte i vogn *"efter mange omveje, tværs over marker"*⁴³ til Hedehusene Kro, hvor de skiftede til egne uniformer og fortsatte mod København. Hertil ankom de omkring kl. 4 om morgenen den 1. august.

Dette stykke af en vinduespost, gennembullet af en spansk kugle, hænger endnu den dag i dag i gangen i Absalonsbuen, som et minde om spanierne.

Foto Eskil Vagn Olsen.

Kongen havde ved de første meddelelser om urolighederne beordret sine tropper i Kronborg, Køge og Hørsholm til Roskilde, da han frygtede, at de spanske soldater sammen med englænderne, hvis skibe lå i Øresund, skulle angribe hovedstaden. Da d'Origny, der samme nat var redet til København, kunne berolige kongen med, at mytteriet kun var rettet mod de franske officerer, og da disse i god behold var ankommet til København, aflæste kongen aktionen.

Vel ankommen til København beordrede Fririon alle breve til og fra spanierne tilbageholdt. *"Hans Majestæt har på min opfordring forbudt alle kommandanter på stedet at lade et eneste brev til spanierne passere med militær ildbud. Jeg har dømt denne metode nødvendig for over for verden uden for øen – at skjule oprøret på Sjælland."*⁴⁴ Samtidig udstedte Frederik 6. følgende ordre til Danske Kancelli: *"I Gaar Aftes er i Roskilde forefaldet en Del Uroligheder mellem de spanske Tropper, men da det er Vor Vilje, at denne Katastrofe ikke skal ved Trykken bekjendtgjøres, saa haver Vort Kancelli ufortøvet at forbyde alle Vedkommende, at der om denne Sag aldeles intet maa indrykkes i noget offentligt blad eller paa anden Maade ved Trykken bekjendtgjøres."*⁴⁵

Oberst Delevilleuze overtog herefter kommandoen over tropperne på Sjælland, og samme dag blev det meddelt ham, at de seks bataljoner i og omkring Roskilde skulle flyttes til andre forlægninger på Sjælland - længere væk fra hovedstaden til byerne Ringsted, Sorø og Slagelse. For at forhindre yderligere tumult skulle Delevilleuze endvidere sørge for *"at fjerne alle patronhylstre eller at bruge skiveskydning for på den måde at bruge dem."*⁴⁶

Uroen lurede dog stadig i Roskilde, hvor iflg. kaptajn Aldao *"... vores situation var den mest ulyksalige: uden korrespondance med tropperne på øen Fyn, uden at vide hvilken stilling, de havde indtaget over for kravet om edsafleggelsen, uden at have nogen underretninger eller instrukser fra vores general [Romana] om, hvad vi skulle gøre. Vi havde ikke en eneste gang fået svar på de breve, vi hemmeligt havde sendt ham, hvor vi berettede om vores ulykkelige skæbne, uden ammunition, levnedsmidler og forberedt på ikke alene at kæmpe mod franskmændene, der ville angribe os, men også med den danske hær."*⁴⁷ For at berolige gemytterne talte d'Origny på skift med de tre mest oprørske bataljoner og lovede dem,

at de nu stod under den danske konges beskyttelse, og *"han gav sit kongelige ord på, at man ikke skulle tilsvære Joseph Bonaparte. Da forsvandt alt modviljen øjeblikkelig, og klapsalver til Kongen og alle danskere brød ud."*⁴⁸ Det blev dog senere ifølge de spanske skildringer opfattet som et falsk løfte for blot kort tid efter at kunne afvæbne og udlevere soldaterne til franskmændene.

Dislokering af de spanske tropper

Den meddelte dislokering (forflyttelse) blev iværksat den 3. august. D'Origny var blevet udnævnt til pladskommandant i Ringsted, hvor 2. bataljon af Guadalajára fik kvarter, mens 3. bataljon indkvarteredes i omegnen. Den 4. august blev 1. bataljon ligeledes indkvarteret i Ringsted, men fortsatte dagen efter videre til Slagelse. *"De vare meget urolige og jeg saa hellere deres Hæl end deres Ansigt,"* skrev d'Origny.

*Spansk soldat med
kone og barn.
Fra serie om de spanske
soldater af
Christoph og Cornelius
Subr, Hamburg 1808.
Museet på Koldinghus.*

Denne bataljon skulle om aftenen have været samlet, men kun en del mødte frem. De øvrige bevogtede bataljonens geværer, da de frygtede at blive afvæbnede ved en sådan lejlighed. Af samme grund mødte de også fuldt bevæbnede ved en katolsk messe i Slagelse få dage senere.

Den 5. august blev 3. og 2. bataljon af Asturias indkvarteret i Ringsted og omegn. Især 2. bataljons opførsel omtales af d'Origny som *"meget maadelig"*, *"ligesom deres Officerer var saa frygtssomme,"* at de ikke turde samle dem til eksercits.

Den 9. og 10. august blev de spanske enheder i Ringsted og Slagelse omringet af danske tropper under generalløjtnant Castenschiold for på kongens befaling at udlevere hovedmændene bag oprøret i Roskilde. I alt 113 mytterister blev udleveret og anbragt i fangenskab i Gammelholm i København: 1. og 3. bataljon af Asturias udleverede hver 49 mand, 2. bataljon ingen, da den havde ligget i kantonnement vest for byen og derfor ikke deltaget i tumulterne. Af samme grund udleverede 1. bataljon af Guadalajára, der havde ligget syd for Roskilde, kun én mand, 2. bataljon, der var blevet i lejren og ikke deltaget i oprøret, ingen, hvorimod 3. bataljon udleverede 14 mand.

Afvæbning

Mens alt dette gik for sig, havde general Romana, der opholdt sig på Fyn og var bedre underrettet om situationen i Spanien end antaget fra fransk-dansk side, travlt med at forberede de øvrige spanske regimenteres flugt. Efter oprøret i Roskilde lykkedes det Romana at få et brev af sted til oberst Delevielleuze, hvori han udtrykte bekymring for soldaternes videre skæbne og beskrev mulighederne for at undslippe til Spanien og dér deltage i kampen mod franskmændene. Han opfordrede således Delevielleuze at bemægtige sig Korsør fæstning, hvorfra det ville være lettest at overføre soldaterne til engelske skibe. Den 9. august besatte Romana selv støttet af en engelsk flåde Nyborg fæstning. Da det var lykkedes at opsnappe omtalte brev til Delevielleuze, beordrede Frederik 6., der nu ikke uden grund opfattede spanierne som fjender, straks regimenterne på Sjælland afvæbnet og ført til København. I sin ordre til Castenschiold skrev han: *"Skulde du mærke, at Folkene er urolige, og man af dem kunde vente Opstand paa Transporten, da lader Du*

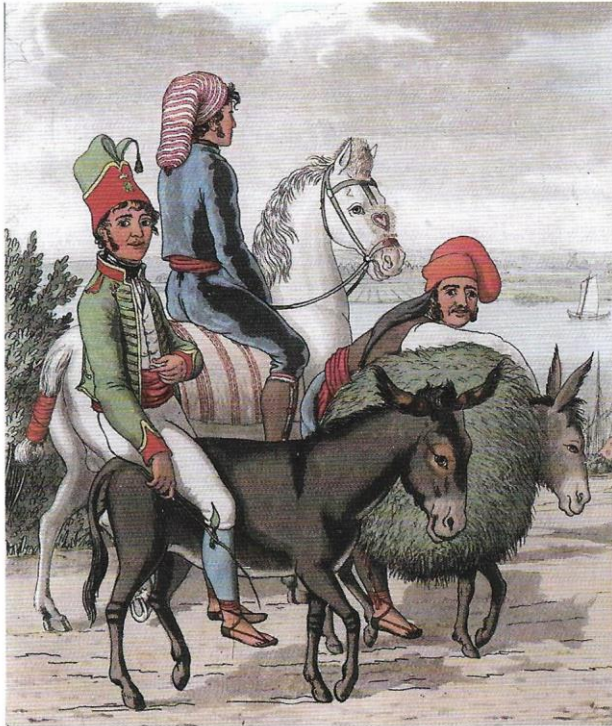
dem binde, og hvis du ej haver Tov nok dertil, da lader Du dem skære Buxerne op bag ved, og overalt bruges ingen Komplimenter med dem, men hvo som ej vil adlyde, maa straks dræbes."⁴⁹

Afvæbningen blev gennemført uden modstand i dagene den 11.-12. august, men mange spaniere må have haft svært ved at skjule deres vrede. D'Origny skrev således i sine dagbogsoptegnelser "*Ved Afvæbningen var det tungt at se mangen gammel Karl græde Vemods Taarer; en del Serganter brak deres Kaarder af Harme.*" De spanske officerer blev internerede i hhv. Roskilde, Ringsted og Holbæk, mens underofficerer og menige blev ført til København (den 13.-16. august), hvor de indkvarteredes på fangeskibe på Holmen.

I løbet af september måned blev de to "sjællandske" regimenter transporteret fra Sjælland og udleveret til de franske styrker ved Snoghøj ved Lille Bælt. Den 4. september rejste officererne til Korsør for at sejle til Fyn, mens soldaterne kompagnivis fulgte efter frem til den 20. september. Hvert kompagni blev eskorteret af 10 danske kavalerister og 40 infanterister. Marchen foregik ad fire forskellige ruter, tre via Storebælt og Fyn (Kalundborg-Kerteminde, Korsør-Nyborg/Langeland, Vordingborg-Lolland-Falster – Svendborg) og en via Lolland til Femern. Meget dramatisk beskriver Llanca overfarten fra Korsør "*...vi blev straks ført ombord med den største voldsomhed, man stuede os sammen under dækket, og dækslugerne blev lukket til, som man gør med et skib ladet med fanger, der er dømt til galajerne. Båden blev eskorteret af to kanonbåde med ordre til at sænke os i tilfælde af den mindste modstand fra vores side eller hvis englænderne prøvede at befri os.*"⁵⁰

Kongen krævede, at der skulle udvises de udpegede urostiftere særlig opmærksomhed. "*Den del af de spanske Tropper, som først bleve arresterede for at have taget mest del i Oprøret i Roskilde og altsaa ere sande Forbrydere, maa ikke meleres med de andre, men skal udgjøre tvende Transporter for sig, hvoraf den halve Deel har Têten af Kolonnen, som gaar til Nakskov, og den anden halve Del har Têten af Kolonnen, som gaar til Nysted ...*"⁵¹

Flere steder viste den danske civilbefolkning de spanske tropper den gestus at give dem ekstra forplejning. Bl.a. fortæller Daniel Smith i sine erindringer: "*Nogen Tid derefter kom en Sektion af de arme Mennesker*

Spanske soldater på vej. Den æselridende soldat fra jægerregimentet Barcelona har smidt gamacherne og rejser i strømper og sit hjemlands snøesandaler.

Fra serie om de spanske soldater af Christoph og Cornelius Subr, Hamburg 1808. Museet på Koldinghus.

modløse og slet behandlede gennem Roeskilde for at udkibes ved Callundborg. Jeg havde gjort Bekjendtskab med flere af de spanske Officierer, der nu deels til Fods, deels pakkede på Bøndervogne skulde marchere med, uden at man brød sig om deres Forpleining. Jeg ilede forud til Holbek og fik der min menneskekjærlige Fader sat i bevægelse for at modtage dem. Han var Mand for at skaffe Forfriskning til de Menige og gav alle Officiererne Frokost, Kaffe og Viin i sin gjæstemilde Stue.”⁵² Denne imødekommenhed blev dog ikke alle soldaterne til del. Aldao beskriver, hvorledes de ved ankomsten til Nyborg blev mødt af ophidsede folk, der mishandlede flere af officererne.

Med mellemrum fulgte transporter med rekonvalescenter, hvoraf den sidste afgik den 3. november, hvorefter det spanske eventyr definitivt var forbi. Fririon og hans adjutanter forlod på samme tid Sjælland.

De spanske soldaters videre skæbne

Fra Snoghøj, hvor hovedparten af de spanske soldater blev udleveret til franskmændene, foregik den videre transport i bøndervogne, fire på hver vogn, med hænderne bundet på ryggen og alle surret sammen og bundet til vognen. Den spanske officer Aldao skriver *"Herfra blev vi ført – ikke som officerer – men som desertører... Mange officerer, der ikke havde været i stand til at gå om bord ved egen kraft – selv om de prøvede – blev bragt om bord i trillebører, med tykke kæder om halsen og armene bundet på ryggen."*

I Frankrig blev soldaterne fra Asturias og Guadalajára holdt i fangenskab indtil 1809. Da et nyt regiment, Joseph-Napoleon, blev oprettet på basis af Romanas gamle mandskab, deltog det i Napoleons felttog mod Rusland i 1812, hvor det led store tab og næsten fuldstændig blev udslettet.

Afslutning

Som det er fremgået, var oprøret i Roskilde overordnet set en sag mellem de franske officerer og deres spanske undergivne. Fra dansk side var man i begyndelsen ikke direkte involveret i selve sagens substans, men havde stor interesse i at få stridighederne bilagt og dysset ned. Som det især fremgår af d'Orignys beretning, ydede han en stor indsats og forsøgte i sin mægling at holde sig så neutral som muligt. Hans nære og direkte forbindelse til kongefamilien kan have været medvirkende årsag til, at kongen ikke overreagerede, men opgav at indsætte danske tropper. Under alle omstændigheder har Fririon værdsat d'Orignys indsats i konflikten og udvirkede, at han senere fik til-delt det franske ridderkors.

Hvad selve begivenhederne i Roskilde angår, synes hovedforløbet at stå nogenlunde klart: at der under tumulterne blev dræbt én fransk løjtnant og såret endnu en, selv om den spanske kaptajn Aldaos skildring er noget mere dramatisk *"... adjudanterne faldt til jorden fyldt med kugler. For en tid var de løftet op på bajonetspidserne, for at resten af tropperne kunne forsikre sig om, at disse franskmænd, der for lidt siden truede dem med at straffe med døden, hvis de ikke viste dem respekt, ikke*

længere eksisterede.” Aldaos beretning er dog skrevet i Rusland fire år efter de aktuelle begivenheder, hvor han er flygtet fra den franske side, hvilket formodentlig har farvet hans beskrivelse af hans og hans landsmænds indsats i Roskilde!

Skildringen af den arrogante franske general, der temmeligt høvent kaster mønter ned til den spanske hob, fuldstændig uforstående over for hvad der foregår, stammer fra W. F. Treschows senere nedskrevne beretning og skal utvivlsomt ses som en senere efterrationalisering. Treschows løbebane som kongetro politiker, hvor han tog enevældens parti under forfatningskampen, kunne tyde på, at hans sympati ikke nødvendigvis lå hos Napoleon og de franske revolutionære! Fririon har givetvis været klar over alvoren i oprøret og det ømtålelige i at pålægge soldaterne en edsaflæggelse. Han havde ifølge egne optegnelser et udmærket forhold til de spanske soldater, og oprøret var nok snarere rettet mod Fririon som repræsentant for den franske statsmagt end mod generalen Fririon.

Oprøret og spaniernes ophold i Roskilde er en kort episode i byens historie og involverede som nævnt hverken byens indbyggere eller satte sig direkte spor, hvis man da tillader sig at se bort fra de Roskildensere, der mener at kunne føre deres aner tilbage til sommeren 1808.

- 1 Artiklen har været gengivet i antologien Henning Petersen (red.): "Da spaniolerne kom – et kulturmøde i 1808", Wormianum 2008 (in prep.), som udkommer som et samarbejde mellem Holbæk Museum, Langeland Museum, Museet på Koldinghus og Roskilde Museum. Samarbejdet indebærer desuden en særudstilling om emnet.
- 2 Instruks af 25.5.1808 fra Bernadotte til Fririon. Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 459ff. En dansk oversættelse findes hos Otto Rasmussen: De spanske tropper på Sjælland 1808. Krigshistorisk Tidsskrift, 1985.2, s. 49ff.
- 3 Skrivelse af 11.5.1808 fra W. Haffner til Frederik 6. Gengivet i Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 458.
- 4 Iflg. oberstløjtnant Guardias rapport af 6.8.1808 var 3. bataljon i regimentet Guadalajára i starten indkvarteret i Roskilde. Rapporten findes i Bernadottska arkivet, Karl 14. Johans arkiv, vol. 13, Riksarkivet, Stockholm. Venligst meddelt af Eric Lerdrup-Bourgeois, venligst oversat af Kit Bisgaard.
- 5 Se note 2.
- 6 Se note 4.
- 7 D'Orignys dislokeringsliste af 28. juli 1808. Krigsarkivet 19d. Akter vedr. de fransk-spanske troppers ophold i Danmark 1808, Rigsarkivet.
- 8 Beskrivelse over Roeskilde, efter høi Befaling forfattet af provst Meyer. Udg. ved L.S. Winding. 1793, s. 2.
- 9 Notat på Rigsarkivet, Krigsarkivet 19d, Akter vedr. de fransk-spanske troppers ophold i Danmark 1808.
- 10 Karsten Skjold Petersen: Husarer i Roskilde – en garnison og dens by 1778-1842. Roskilde 2003.
- 11 Jacob Kornerup: Roskilde i gamle Dage, 1892, s. 166.
- 12 Af Daniel Smiths Erindringer v/Fanny Fang. Fra Københavns Amt 1954, s. 64.
- 13 Jacob Kornerup: Roskilde i gamle Dage. 1892, s. 168.
- 14 Bernadottes brev til Fririon af 28. maj 1808. Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 459ff.
- 15 Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 476.
- 16 Karl Schmidt: De fremmede Troppers Ophold i Danmark i 1808, 1901, s. 168.
- 17 E. Fririon: Relation de l'insurrection des troupes espagnoles. Lomoges 1872, s. 41.
- 18 Beretning nedskrevet 1813 af den spanske adelsmand don Rafael de Llanca y de Valls. I 1808 var han kaptajn i regimentet Guadalajára. Manuskript i familiens eje. Citeret efter uddrag i Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona XXVI, Barcelona 1956, s. 1-48. Venligst meddelt og oversat af Henning Petersen.
- 19 Rapporten findes i Bernadottska arkivet, Karl 14. Johans arkiv, vol. 13, Riksarkivet, Stockholm. Den findes gengivet på fransk i Chr. Sørensen (red.):

- Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 476ff. Venligst oversat af Gerda Christensen, Roskilde.
- 20 Se note 16, s. 151.
- 21 Brev fra kongen til general Fririon af 30. juli 1808. Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 475.
- 22 Se note 19
- 23 Se note 15, s. 466.
- 24 Se note 16, s. 150.
- 25 Se note 16, s. 149.
- 26 Lucie Fich: Domprovsten i Roskilde. Brudstykker af en familiekronike. Memoirer og Breve 10, 1909, s. 107f.
- 27 Santiago Miguel var formodentlig officer i regimentet Guadalajára. Hans beretning er dateret 8.12.1818. Archivo General Militar de Madrid. Venligst meddelt og oversat af Henning Petersen.
- 28 Brev fra Antonio Aldao til don Francisco de Zea Bermudez, Sankt Petersborg 16.8.1812. Archivo de Simancas, Valladolid. Venligst oversat og meddelt af Henning Petersen. Samme indtryk giver den spanske officer Santiago Miguel.
- 29 Se note 19.
- 30 Se note 4.
- 31 Frederik Julius d'Orignys Dagbog over Begivenhederne under de spanske Troppers Ophold i og ved Roskilde 1808 v/ G.L. Wad. I: Fra Arkiv og Museum. 1903.
- 32 Se note 4.
- 33 Om pengenedsmidningen nævner Fririon selv intet i sin indberetning. Episoden omtales i William Fredrik Treschows efterladte optegnelser. I: Illustreret Tidende Nr. 498, København den 11.4.1869, s. 236.
- 34 Se note 27.
- 35 William Fredrik Treschows efterladte optegnelser. I: Illustreret Tidende Nr. 498, København den 11.4.1869, s. 235f.
- 36 Se note 19.
- 37 Se note 4.
- 38 Skriver ved amtskontoret Hans Jacob Hein. Politiforhør afholdt i Roskilde den 1.-3. september 1808. B1-4 Politiprotokol 1796-1809, Roskilde byfoged, Landsarkivet for Sjælland.
- 39 Brev af 1.8.1808 gengivet i Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 480.
- 40 Politiforhør afholdt i Roskilde den 1.-3. september 1808. B1-4 Politiprotokol 1796-1809, Roskilde byfoged, Landsarkivet for Sjælland.
- 41 Se note 31, s. 28.
- 42 Se note 28.
- 43 Se note 4.

- 44 Se note 19.
45 Se note 15, s. 476.
46 Se note 19.
47 Se note 28.
48 Se note 18.
49 Chr. Sørensen (red.): Meddelelser fra Krigsarkiverne bd. 3, 1888, s. 493.
Ordre fra Frederik 6. til generalløjtnant Castenschiold af 10. august 1808.
50 Se note 18.
51 Se note 15, s. 523f.
52 Se note 12, s. 64f.